

Effectief werken in het veranderende jeugdveld

Naar een gezamenlijke visie

> Colofon

© 2019 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden.
Graag de bron vermelden.

Auteur Inge Bastiaanssen, Nji

Fotografie Marsel Loermans en Martine Hoving

Vormgeving Punt Grafisch Ontwerp

Inhoud

1. Werken aan kwaliteit en effectiviteit	4
2. De plek van interventies in het veranderende jeugdveld	5
3. De effectiviteit van interventies	6
4. Uitgangspunten voor effectieve jeugdhulp	10
5. Samen lerend doen wat werkt	12
Referenties	14
Bijdragen aan deze notitie	15

1. Werken aan kwaliteit en effectiviteit

Gemeenten, jeugdhulporganisaties en jeugdprofessionals staan samen voor de opdracht te zorgen dat kinderen, jongeren en ouders de hulp krijgen die past in hun situatie en die werkt. Die gezamenlijke verantwoordelijkheid veronderstelt dat gemeenten en jeugdhulporganisaties met elkaar in gesprek gaan over de mogelijkheden om bewezen effectieve methoden in de praktijk van de jeugdhulp toe te passen. En dat jeugdprofessionals in hun dagelijks werk met effectiviteit bezig zijn.

Dat is niet zo eenvoudig als het klinkt. Iedereen wil wel dat de jeugdhulp zo effectief mogelijk werkt, maar de wetenschappelijke onderbouwing van hulpvormen en behandelmethoden – ook wel interventies genoemd – blijkt nog erg beperkt. Om daar verandering in te brengen is niet alleen meer onderzoek nodig, maar ook een investering in het vakmanschap van jeugdprofessionals zodat ze weten hoe ze interventies of onderdelen daarvan het beste kunnen inzetten. Die investering levert het meeste op wanneer gemeenten en jeugdhulporganisaties met elkaar in gesprek gaan over de beste manieren om met de jeugdhulp resultaten te boeken, op basis van een gezamenlijke visie op effectief werken.

Aanleiding voor deze notitie

Gemeenten, jeugdhulporganisaties en professionals werken sinds 2015 samen met kinderen, jongeren en ouders aan de transformatie van de jeugdhulp. Het streven daarbij is de jeugdhulp zo in te richten dat kinderen en jongeren een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen, zowel op school als thuis (VNG, 2017). Ondanks de inzet van alle partijen blijkt dit geen gemakkelijke opgave. Volgens de eerste evaluatie van de jeugdwet ontbreekt op onderdelen een gemeenschappelijk referentiekader (Friele e.a., 2018). De verschillende visies en belangen leiden tot knelpunten in de samenwerking. De bezuinigingsmaatregel die gepaard ging met de decentralisatie van het stelsel heeft de transformatie extra onder druk gezet. Daardoor is de nadruk komen te liggen op het terugdringen van kosten en op het inzetten van minder intensieve vormen van hulp.

Verschuillende jeugdhulporganisaties signaleren dat de kwaliteit en effectiviteit van jeugdhulp de afgelopen jaren onder druk zijn komen te staan (Bastiaanssen, Sondeijker, Udo & Van Yperen, 2018). Tegelijkertijd signaleert het Nederlands Jeugdinstituut dat het aantal kinderen en opvoeders die een beroep doen op jeugdhulp steeds verder groeit. Dat maakt het van groot belang dat we veel werk maken van de verdere ontwikkeling van de effectiviteit van jeugdhulp en de voorzieningen die kunnen voorkomen dat jeugdhulp nodig is. Het Nederlands Jeugdinstituut beschrijft 5 ingrediënten¹ die van belang zijn om de zorgvraag te verminderen:

1. Het versterken van de basis van het jeugdveld.
2. Het versterken van preventie.
3. Sterke wijkteams.
4. Intensieve hulp gericht op duurzame effecten.
5. Het in kaart brengen van de 10 veelvoorkomende problemen.

Voor het versterken van de verschillende onderdelen van het jeugdveld die de toename van jeugdhulp kunnen voorkomen is effectiviteit van preventie, ondersteuning en hulp een belangrijk thema. Deze notitie gaat hierop in. Hoe kunnen beleid en praktijk in samenspraak effectief werken versterken? Het gebruik van de juiste kennis is in deze hele ontwikkeling van groot belang. Om die reden heeft een aantal organisaties uit het Samenwerkingsverband Effectieve Jeugdhulp Nederland² (SEJN) zich samen met het Nederlands Jeugdinstituut en andere kenniscentra verdiept in de vraag hoe ze effectief kunnen werken in het veranderende jeugdveld.

¹ www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Transformatie-jeugdhulp/Vijf-ingredienten-voor-verminderen-zorgvraag

² www.sejn.nl

2. De plek van interventies in het veranderende jeugdveld

Veel jeugdhulporganisaties hebben de afgelopen jaren geïnvesteerd in de kwaliteit van hun medewerkers en in hun zorgprogramma's, onder andere door het toepassen van jeugdinterventies (zie kader). Door de transitie van het jeugdstelsel naar de gemeenten is het niet meer vanzelfsprekend om zonder meer met het inzetten van die interventies door te gaan.

Kenmerken van jeugdinterventies

Een jeugdinterventie heeft drie kenmerken:

1. de aanpak is planmatig en doelgericht;
2. het doel is het opheffen of voorkomen van de bedreiging of belemmering van de ontwikkeling van kinderen en jongeren;
3. de aanpak is gericht op het kind/de jongere zelf en/of de opvoeders en/of de opvoedomgeving.

Een jeugdinterventie is erkend als zij is opgenomen in de Databank Effectieve Jeugdinterventies (DEI) na een positieve beoordeling door een onafhankelijke erkenningscommissie van experts uit wetenschap en praktijk. In de databank staan goed onderbouwde en effectieve jeugdinterventies die in de Nederlandse praktijk worden uitgevoerd.

De toepassing van jeugdinterventies

Jeugdinterventies kunnen worden ingezet in het brede jeugdveld van preventie, vroegtijdige ondersteuning of specialistische behandeling. Daaronder vallen:

- basisvoorzieningen zoals onderwijs en jeugdgezondheidszorg. Voorbeeld van een interventie is B-Fit, gericht op het voorkomen van overgewicht bij kinderen die op kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en onderwijs kan worden ingezet.
- basiszorg voor kinderen en jongeren zoals CJG, lokaal team, wijkteam, Praktijk Ondersteuner Huisarts (POH). Voorbeeld van een interventie is een opvoedondersteuningsprogramma zoals Praten met Kinderen.
- specialistische jeugdhulp zoals Jeugd- en Opvoedhulp, zorg voor jeugd met een licht verstandelijke beperking en Jeugd GGZ. Voorbeeld van een interventie is Multi Systeem Therapie (MST) of Parent Management Training Oregon (PMTO).

Sommige interventies zijn geschikt voor alle onderdelen in het brede jeugdveld, sommige interventies zijn alleen geschikt voor een specifiek onderdeel van het jeugdveld. Belangrijk hierbij is dat de activiteiten waaruit de interventies bestaan worden uitgevoerd door professionals die ervoor gekwalificeerd zijn (mbo, hbo of wo geschoold, generiek of specialistisch).

Interventies kiezen

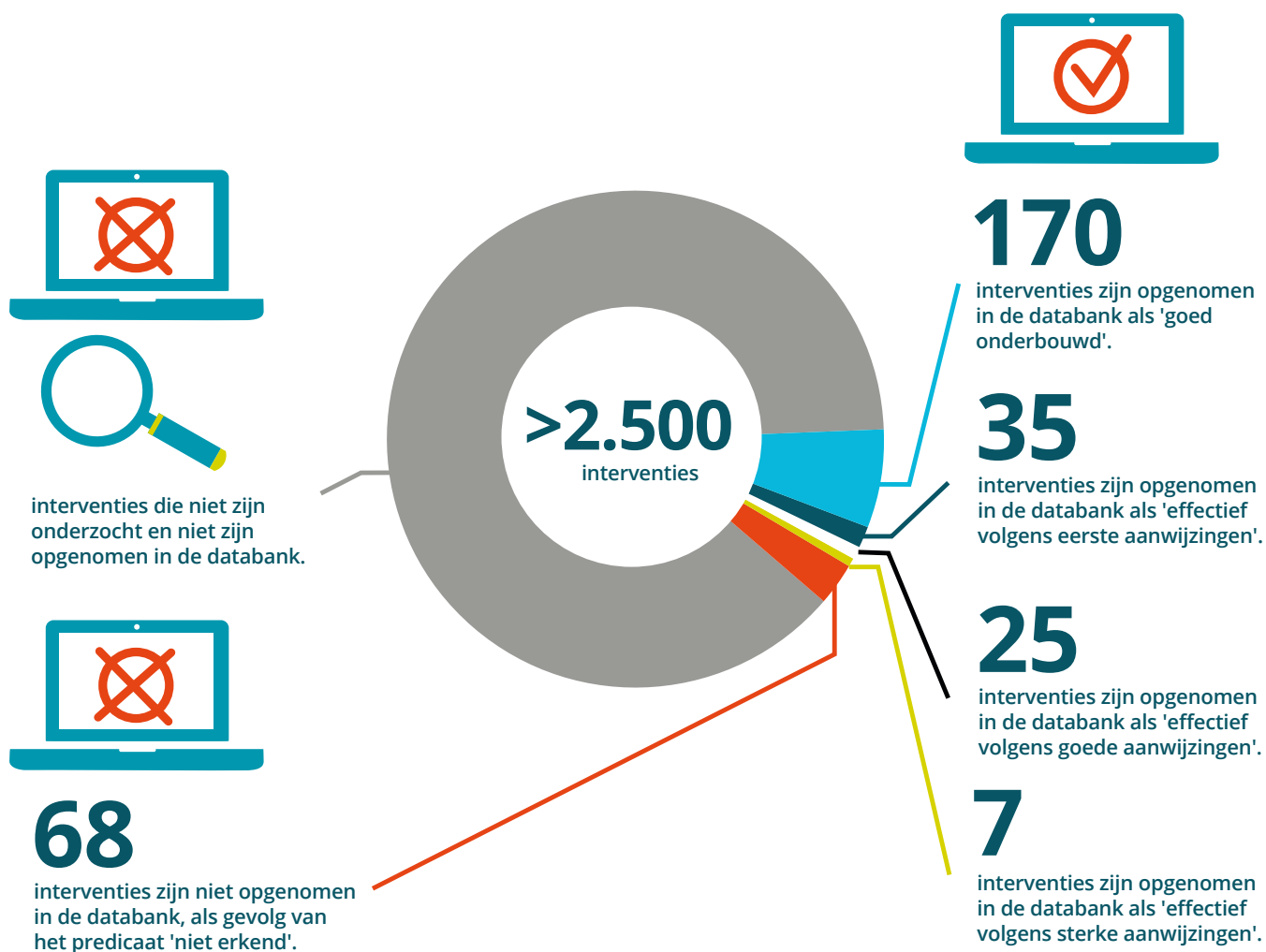
Sinds de transitie van het stelsel in 2015 blijkt dat gemeenten en jeugdhulporganisaties verschillend omgaan met die interventies. Sommige professionals en jeugdhulporganisaties grijpen de transformatie aan om hun interventies nog beter op de kaart te zetten. Daarnaast zijn er professionals, jeugdhulporganisaties en gemeenten die pleiten voor meer flexibiliteit bij het inzetten van interventies, bijvoorbeeld in een minder intensieve variant of door het terugbrengen van het aantal bijeenkomsten. Weer anderen pleiten voor het verlichten van het kwaliteitssysteem rond interventies, onder andere door minder supervisie en minder registratie van de wijze van uitvoering.

Hoewel de kosten voor gemeenten en jeugdhulporganisaties een belangrijke factor zijn in de keuzes rond interventies, blijft de effectiviteit ervan doorslaggevend voor de kwaliteit én de kosten. Dat roept de vraag op hoeveel er eigenlijk bekend is over de effectiviteit van interventies.

3. De effectiviteit van interventies

Werken met een jeugdinterventie is een systematische manier om in het jeugdveld resultaten te boeken. Geschat wordt dat er in Nederland meer dan 2500 verschillende vormen van voorlichting, ondersteuning of hulp aan kinderen, jongeren en gezinnen bestaan. Een klein deel daarvan, zo'n 10 procent, is erkend en opgenomen in de Databank Effectieve Jeugdinterventies (DEI). Figuur 1 brengt die situatie in beeld.

Figuur 1 Aantallen interventies in jeugdhulp en kennis over de effectiviteit ervan

Van goed onderbouwd tot effectief

Figuur 1 geeft de 237 interventies weer die in de Databank Effectieve Jeugdinterventies zijn opgenomen (peildatum juli 2019). Deze 237 interventies zijn in ieder geval 'goed onderbouwd'. Op grond van de beschikbare kennis uit wetenschap, praktijk en cliëntervaringen is het aannemelijk dat deze interventies werken. Van de 237 interventies zijn er 67 werkelijk onderzocht op effectiviteit, waarvan:

- 35 interventies met het erkenningsniveau 'effectief volgens eerste aanwijzingen';
- 25 interventies met het erkenningsniveau 'effectief volgens goede aanwijzingen';
- 7 interventies met het erkenningsniveau 'effectief volgens sterke aanwijzingen'. Bij 2 van deze 7 interventies is ook onderzoek gedaan naar kosteneffectiviteit. Daaruit bleek dat de maatschappelijke opbrengsten van het inzetten van deze interventies hoger zijn dan de kosten van het uitvoeren van de interventie (Kremer e.a., 2016).

Niet erkend

Verder zien we in figuur 1 dat 68 interventies het predicaat 'niet erkend' hebben gekregen en daarom niet zijn opgenomen in de Databank Effectieve Jeugdinterventies (DEI). Daarvoor kunnen verschillende redenen zijn. In ergste geval is de interventie schadelijk, bijvoorbeeld omdat het beoefenen van vechtsporten bij bepaalde doelgroepen juist (meer) agressie in de hand kan werken. Vaak gaat het om interventies die onvoldoende werken omdat zij niet intensief genoeg zijn, bijvoorbeeld omdat een hulpverlener zeventien gezinnen met meervoudige problemen tegelijk thuis moet begeleiden. Ook kan een interventie in potentie interessant zijn, maar niet voldoen aan alle criteria voor opname in de databank, bijvoorbeeld omdat er geen gedegen opleiding voor professionals beschikbaar is.

Het grijze gebied

Tussen erkende en niet-erkende interventies ligt een grijs gebied (zie figuur 1) met vormen van preventie, ondersteuning of hulp die niet zijn onderzocht en niet zijn opgenomen in de Databank Effectieve Jeugdinterventies. Hiertoe behoort zowel aanbod dat kan werken als aanbod dat niet werkt of zelfs schadelijk is.

Sommige interventies of hulpvormen in het grijze gebied passen niet in het stramien van de databank omdat ze te generiek zijn, of juist te complex. Een voorbeeld van een generieke aanpak is een casemanagementmethode voor gezinnen van kinderen met een jeugdbeschermingsmaatregel. Deze methode is voor alle kinderen, jongeren en gezinnen geschikt, ongeacht de onderliggende problematiek die heeft geleid tot de jeugdbeschermingsmaatregel, dat maakt de interventie generiek.

Andere interventies in het grijze gebied zijn zo complex dat ze moeilijk zijn in te passen in het stramien van de databank, bijvoorbeeld residentiële programma's die bestaan uit verschillende onderdelen, zoals opvang, traumabehandeling en gezinsbehandeling. De hoeveelheid onderdelen, de verschillende factoren waar de ondersteuning of hulp zich op richt en de diversiteit in de problematiek van de doelgroep maken het lastig om zo'n interventie theoretisch goed te onderbouwen en gericht te onderzoeken.

Daarnaast vallen onder het grijze gebied ook nog interventies die wel passen in de databank, maar niet zijn ingediend door de ontwikkelaars, bijvoorbeeld omdat ze daar geen belang bij hebben of ondanks goede voornemens geen tijd of capaciteit hebben om te investeren in het erkenningstraject. Voorbeelden van dergelijke interventies zijn EMDR³ en Cognitieve Gedragstherapie. Dit zijn interventies met voldoende bewijs van effectiviteit die veel in de praktijk worden toegepast, maar dus niet in de Databank Effectieve Jeugdinterventies zijn opgenomen. Ook kan een interventie nog te nieuw zijn om te kunnen bepalen of zij werkt. Maar vermoedelijk bestaat het grootste deel van het grijze gebied in figuur 1 uit hulp en ondersteuning aan kinderen, jongeren en gezinnen waarin professionals gebruik maken van losse elementen uit interventies. Vaak doen ze dat omdat de complete interventies niet beschikbaar zijn. Hoewel de meeste interventies landelijk implementeerbaar zijn, is het spreidingsgebied nog beperkt. Dat heeft verschillende oorzaken. Een van de belangrijkste oorzaken is het idee dat erkende interventies rigide en duur zijn. Die aanname zorgt ervoor dat professionals, jeugdhulporganisaties en gemeenten interventies beperkt benutten.

³ [https://www.nji.nl/nl/Databank/Eye-Movement-Desensitization-en-Reprocessing-\(EMDR\)](https://www.nji.nl/nl/Databank/Eye-Movement-Desensitization-en-Reprocessing-(EMDR))

Misverstanden over erkende interventies

Het negatieve imago van interventies berust op twee misverstanden:

- *Misverstand 1: Interventies moeten rigide worden toegepast waardoor maatwerk geen optie is.*

Het vasthouden aan een interventie is geen doel op zich. Het gaat om het zo goed en efficiënt mogelijk bereiken van de effecten. Daarom worden interventies regelmatig doorontwikkeld, bijvoorbeeld om de behandelduur te verkorten en de effectiviteit te vergroten. Daarbij is het uitgangspunt dat bekende werkzame principes overeind blijven, bijvoorbeeld dat je nooit alleen grenzen moet stellen zonder eerst gewenst gedrag van kinderen of jongeren aan te moedigen. Ook kennen aanpassingen hun grenzen in de mate van kwaliteitsborging, zoals de vereiste opleiding, supervisie of monitoring om te zien of de gewenste resultaten worden bereikt.

- *Misverstand 2: Interventies zijn duur.*

Uit diverse onderzoeken blijkt juist dat met goed beschreven en onderzochte interventies betere resultaten zijn te bereiken dan met het gebruikelijke aanbod (Van Yperen, 2010). Betere uitkomsten kunnen leiden tot hogere maatschappelijke opbrengsten (Kremer e.a., 2016). Dat maakt het aannemelijker dat de kosten voor het inzetten van een interventie zich uiteindelijk terugbetalen. Als kinderen, jongeren en gezinnen die ondersteuning of hulp nodig hebben hiermee goed geholpen zijn en het opvoeden en opgroeien is versterkt, doen zij minder vaak opnieuw een beroep op ondersteuning of hulp. Daarbij komt dat de kosten en resultaten van veel gebruikelijk aanbod nagenoeg onbekend zijn, terwijl de sector wel ruim 4,5 miljard euro per jaar aan gemeenschapsmiddelen kost.

De conclusie is dus dat interventies wel degelijk flexibel en op maat kunnen worden ingezet en dat er meer bewijs is dat ze kosten besparen dan er is voor aanbod dat niet beschreven, onderbouwd en onderzocht is.

Werken met losse elementen uit interventies

Of het nu door misverstanden komt of niet, door de beperkte beschikbaarheid van interventies werken jeugdprofessionals in Nederland in de praktijk al decennialang met elementen van interventies zonder dat de effectiviteit daarvan bewezen is. Daarbij is het vaak niet helder wanneer een complete interventie nodig is en wanneer een element daarvan volstaat. Ook is het voor de professional niet altijd duidelijk wanneer hij zich aan het protocol moet houden en wanneer hij daarvan moet afwijken, al dan niet onderbouwd met argumenten. Een valkuil voor professionals is toegeven aan de neiging om alleen elementen van interventies uit te voeren die zij goed beheersen.

Voor jeugdhulporganisaties en gemeenten kan een valkuil zijn uitsluitend uit kostenoverwegingen te kiezen voor goedkopere elementen in plaats van duurdere complete interventies, zonder te letten op de effectiviteit. Met het risico dat goedkoop uiteindelijk duurkoop wordt.

Om zowel praktijkmensen als beleidsmakers meer houvast te geven bij de keuze van elementen uit interventies wordt er gelukkig steeds meer onderzoek gedaan naar de *effectieve bestanddelen* van interventies (zie kader). Zo onderzoeken de Consortia Effectiviteit psychosociale interventies Jeugd⁴ op dit moment met subsidie van ZonMw of kernelementen van interventies werken. Deze effectstudies moeten uitwijzen welke elementen van interventies wanneer, bij wie en door wie het beste ingezet kunnen worden.

Effectieve bestanddelen van interventies

Een interventie bestaat uit *algemeen werkzame factoren en kernelementen*:

- *Algemeen werkzame factoren* maken deel uit van alle interventies en hebben bijvoorbeeld betrekking op de kwaliteit van de samenwerkingsrelatie tussen het kind en/of ouders en de hulpverlener, overeenstemming tussen de professionals, het kind/de jongere en de ouders over de doelen en de aanpak of op het borgen van de kwaliteit van uitvoering.
- *Kernelementen* zijn essentieel voor een erkende interventie omdat ze gericht zijn op een specifiek probleem.

De combinatie van algemeen werkzame factoren en kernelementen maakt een interventie effectief. Kernelementen dragen aantoonbaar bij aan het oplossen of verlichten van het probleem. Verschillende interventies voor hetzelfde probleem overlappen elkaar in de kernelementen voor de aanpak van dat probleem. Kernelementen kunnen dus alleen effectief worden ingezet wanneer ze gecombineerd worden met algemeen werkzame factoren. Ook kan het inzetten van kernelementen algemeen werkzame factoren versterken, bijvoorbeeld de werkrelatie tussen hulpverlener en het kind en/of de ouders.

⁴ <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/effectief-werken/3a-consortia-effectiviteit-psychosociale-interventies-jeugd/>

4. Uitgangspunten voor effectieve jeugdhulp

De vraag is nu welk houvast er voor jeugdprofessionals en jeugdhulporganisaties te vinden is voor het werken met interventies of elementen daarvan in het veranderende jeugdveld. Op grond van de verzamelde kennis en ervaring kiezen wij bij de huidige stand van zaken in het jeugdveld voor de volgende uitgangspunten voor effectief werken in de jeugdhulp:

1. Jeugdhulp moet passend en effectief zijn.

Passende jeugdhulp houdt in dat hulp zo licht mogelijk is, maar ook direct intensief als dat nodig is. Effectieve jeugdhulp is hulp die ertoe leidt dat kinderen en jongeren zich zo goed mogelijk ontwikkelen, dat opvoeders beschikken over voldoende opvoedingsvaardigheden en dat opgroei- en opvoedproblemen zijn afgenomen. Wat passend en effectief is wordt door de professional in samenspraak met het kind/de jongere en ouders besloten.

2. De combinatie van algemeen werkzame factoren en kernelementen maakt een interventie effectief.

Kernelementen kunnen alleen effectief worden ingezet als ze gecombineerd worden met algemeen werkzame factoren.

3. Werken met erkende interventies is een manier om resultaten te bereiken.

Van erkende interventies weten we dat ze werken door wetenschappelijk onderzoek en door ervaringen van professionals en van kinderen, jongeren en ouders (de driehoek van evidence-based werken volgens Sackett e.a., 1996). Naar de effectiviteit van losse kernelementen doen consortia op een aantal thema's onderzoek.

4. Het toepassen van interventies en kernelementen vraagt flexibiliteit.

Het is een misverstand dat interventies rigide moeten worden toegepast waardoor maatwerk geen optie zou zijn. Het vasthouden aan een interventie is geen doel op zich, het gaat om het zo efficiënt mogelijk bereiken van de effecten. Interessant zijn initiatieven om interventies door te ontwikkelen en bijvoorbeeld behandelduur te verkorten en effectiviteit te vergroten. Om de gewenste effecten te bereiken, moet wel aan bepaalde voorwaarden worden voldaan, zoals een goede opleiding en monitoren of het werkt. De verwachting is dat ook het inzetten van kernelementen effectief kan zijn, maar hiervoor ontbreekt nog bewijs.

5. Interventies en kernelementen kunnen voor (het voorkomen van) zowel lichte als zware opvoed- en opgroei problemen worden ingezet.

Het inzetten van interventies en kernelementen past in het streven van het jeugdveld naar een doorgetrokken lijn van licht naar zwaar. De uitgangspunten voor effectieve jeugdhulp gelden voor verschillende contexten, doelgroepen en organisatietypen.

6. Effectieve jeugdhulp vraagt stevig vakmanschap.

Een professional of een organisatie kan een interventie of kernelement anders inzetten dan de bedoeling is. Het onderbouwen van zo'n beslissing is een kwestie van vakmanschap. Hiervoor is niet alleen een gedegen opleiding nodig, maar ook voldoende ruimte voor reflectie tijdens het werk (learning on the job). De richtlijnen van beroepsverenigingen uit het jeugdveld kunnen helpen bij het maken van keuzes in ondersteuning en behandeling van kinderen, jongeren en gezinnen, zoals de Richtlijnen Jeugdhulp en jeugdbescherming, Richtlijnen Jeugd-GGZ en Richtlijnen JGZ^{5,6}.

7. Het monitoren van effectiviteit is een voorwaarde.

Het inzetten van interventies of kernelementen hoort altijd gepaard te gaan met het monitoren van wat de professional doet en wat de resultaten daarvan zijn. Interventies worden steeds verder ontwikkeld om zo goed mogelijk aan te sluiten bij specifieke doelgroepen en contexten. Het is belangrijk om goed bij te houden welke aanpassingen worden gedaan en om ervoor te zorgen dat die aanpassingen de effectiviteit niet aantasten. Dat geldt ook voor het inzetten van (een combinatie van) kernelementen.

⁵ <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Richtlijnen>

⁶ <https://www.ggzstandaarden.nl/>

Op deze manier kunnen interventies op onderbouwde wijze worden verbeterd en doorontwikkeld en steeds effectiever worden. Via flexibiliteit naar effectiviteit.

De Lerende Databank Jeugd (LDJ)⁷ van SEJN is hiervan een voorbeeld. Belangrijk aandachtspunt is dat kwantitatieve maten aansluiten bij de doelen van de kinderen, jongeren en gezinnen en dat kwantitatieve uitkomsten gecombineerd worden met de kwalitatieve beleving van kinderen, jongeren en gezinnen die ondersteuning en hulp ontvangen.

Het is niet alleen tellen, maar ook vertellen.

8. Interventies en kernelementen dragen bij aan de professionalisering van jeugdhulporganisaties.

Niet alleen de professionals die interventies uitvoeren, maar de hele organisatie heeft baat bij het inzetten van interventies. De principes van een interventie verspreiden zich vaak als een olievlek binnen een organisatie. Kernelementen van een interventie worden vaak ingezet binnen onderdelen van jeugdhulporganisaties, zoals dagbehandeling of residentiële zorg.

Door meer aandacht te besteden aan de kwaliteit van de uitvoering van jeugdhulp krijgen jeugdhulporganisaties met het implementeren van interventies een infrastructuur voor professionalisering in huis.

---

⁷ <http://www.sejn.nl/lerende-databank-jeugd/>

5. Samen lerend doen wat werkt

Hoe kunnen we nu verder met interventies in de jeugdhulp om de kwaliteit en effectiviteit te vergroten? De breed samengestelde denktank evidence-based practice heeft in 2017 gepleit voor het in gang zetten van een verbetercyclus: een continue beweging waarin cliënten, professionals, organisaties, beleidsmakers en onderzoekers samenwerken (Gorissen, 2017). Omdat het samen maken, delen en gebruiken van kennis daarin onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, kreeg dit streven de titel Samen lerend doen wat werkt. De visie die wij hier presenteren is daarvan een praktische uitwerking, specifiek gericht op het vergroten van de effectiviteit van de jeugdhulp.

Leiderschap en verantwoordelijkheid

De transformatie van de jeugdhulp is een complexe opgave, met veel onzekerheden. Om deze operatie te laten slagen moeten gemeenten en jeugdhulporganisaties met elkaar een vorm van maatschappelijk partnerschap aangaan.

Dat vraagt zowel bij jeugdhulporganisaties als bij gemeenten om transformationeel leiderschap (Van Yperen & Hageraats, 2018). Transformationele leiders benutten een duidelijke visie op effectieve en passende hulp, focussen op samenwerking en zijn bereid tot verandering. Omdat zij daarbij geremd kunnen worden door sturing- en verantwoordingsconcepten, moeten ze op zoek naar de ruimte tussen de regels en werken met passende manieren van verantwoording die het Samen lerend doen wat werkt stimuleren. Ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid, maar ook samen:

- Jeugdprofessionals en -organisaties hebben de verantwoordelijkheid om hun vakmanschap optimaal vorm te geven en om te monitoren of de gewenste resultaten worden behaald. Deze resultaten moeten op regelmatige basis aan bod komen tijdens feedback- en verbetergesprekken; zowel in het geval van individuele casussen als over de resultaten op het niveau van teams, interventies, zorgprogramma's of organisaties.
Vakmanschap, monitoring en het vormgeven van de feedbackloop maken standaard onderdeel uit van de tarieven van een jeugdhulporganisatie.
- Gemeenten hebben de verantwoordelijkheid voor het organiseren van een passend jeugd aanbod in hun gemeente en regio. Zij kunnen hun inkoopbeleid zo vormgeven dat zij kunnen sturen op kwaliteit en effectiviteit van jeugdhulp. Gemeenten kunnen in gesprek gaan met organisaties over de resultaten. Hoe zorgen organisaties ervoor dat de geboden ondersteuning of hulp effectief is? Hoe investeren zij in vakmanschap van hun professionals? Monitoren zij hun resultaten? En welke belangrijke lessen zijn hieruit getrokken? Tot welke verbeteringen heeft dit geleid?
Gemeenten kunnen aan jeugdhulporganisaties overlaten hoe zij vormgeven aan vakmanschap, monitoring en aan feedback- en verbetergesprekken, want dat is de verantwoordelijkheid van organisaties en professionals zelf. Het doel van het stellen van bovenstaande vragen is een dialoog op gang te brengen, in plaats van een eenzijdige ondervraging om organisaties ter verantwoording te roepen.
- Jeugdhulporganisaties en gemeenten kunnen samen vormgeven aan maatschappelijk partnerschap door te zorgen voor een sluitend en effectief jeugdhulpaanbod. Daarvoor is het belangrijk dat zij zich afvragen wanneer en in welk onderdeel van het jeugdveld erkende interventies worden ingezet, wanneer andere interventies worden benut en wanneer losse elementen van interventies gecombineerd worden om de gewenste resultaten te bereiken.
Op deze manier ontstaat een permanente cyclus van leren en ontwikkelen waarbij praktijkmensen en beleidsmakers als partners met elkaar optrekken in het realiseren van effectieve hulp en ondersteuning in het jeugdveld. Het Nederlands Jeugdinstituut wil hen daarin de komende jaren graag samen met collega-kennisorganisaties ondersteunen.

Aanbevelingen voor het gezamenlijk realiseren van effectieve jeugdhulp

Gemeenten en jeugdhulporganisaties zijn samen verantwoordelijk voor het slagen van de transformatie van de jeugdhulp. Wij adviseren hen daarvoor de inzichten over effectief werken uit deze notitie te benutten. Dat leidt tot de volgende aanbevelingen:

Voor jeugdhulporganisaties:

- Investeer in het vakmanschap van professionals door hen op te leiden in het uitvoeren van interventies en kernelementen van interventies. Kies daarbij zoveel mogelijk voor interventies en kernelementen waarvan bekend is dat ze werken en zorgen voor voldoende ruimte voor systematische supervisie en reflectie;
- Implementeer vormen van monitoring van resultaten, bijvoorbeeld met de Lerende Databank Jeugd van SEJN als hulpmiddel;
- Voer als organisatie feedback- en verbetergesprekken met professionals op basis van kwaliteitscriteria en uitkomsten en formuleer verbeteracties;
- Voer verbeteracties uit;
- Draag bij aan onderzoek.

Voor gemeenten:

Vraag aan jeugdhulporganisaties:

- hoe zij investeren in vakmanschap van hun professionals;
- of zij hun resultaten monitoren;
- of zij samen met hun professionals, kinderen/jongeren en ouders feedback- en verbetergesprekken voeren;
- wat daarbij de belangrijkste lessen zijn geweest en tot welke verbeteringen dit heeft geleid.

Voor jeugdhulporganisaties én gemeenten:

Blijf met elkaar in gesprek over:

- wanneer en in welk onderdeel van het jeugdveld erkende interventies kunnen worden ingezet;
- wanneer andere interventies kunnen worden benut;
- wanneer losse elementen van interventies kunnen worden gecombineerd om de gewenste resultaten te bereiken.

Referenties

Bastiaanssen, I.L.W., Sondeijker, F., Udo N., & Van Yperen, T. (2018). *Deelstudie Zorglandschap en Veiligheid*. In R.D. Friele (Ed.), *Eerste evaluatie jeugdwet* (pp 319-506). Den Haag: ZonMw.

Friele, R.D., Bruning, M.R., Bastiaanssen, I.L.W., Boer, R., de, Bucx, A.J.E.H., Groot, J., de, Pehlivan, T., Rutjes, T., Rutjes, L., Sondeijker, F., Yperen, T.A., van, Hageraats, R. (2018). *Eerste evaluatie jeugdwet*. Den Haag: ZonMw.

Gorissen, W. (2017). *Samen lerend doen wat werkt: Een nieuwe kijk op evidence-based practice in zorg en welzijn voor jeugdigen en gezinnen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Kremer, I.E.H., Kann, D., Van den Berg, G., Dirksen, C.D., Hiligsmann, M., & Evers, S.M.A.A. (2016). *Welke jeugdinterventies in Nederland zijn kosteneffectief? Systematische literatuurreview naar de huidige stand van zaken*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut verkregen van: <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Welke-jeugdinterventies-in-Nederland-zijn-kosteneffectief.pdf>

Van Yperen, T. (2010). *55 vragen over effectiviteit: Antwoorden voor de jeugdzorg*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Van Yperen, T. & Hageraats R. (2018). *Leiding geven aan transformatie*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

VNG (2017). *Resultaat 24-uursessie Zorglandschap: Statement Jeugdhulp*. VNG 14 juli 2017, vng.nl.

Sackett, D. L., Rosenberg, W. M. C., Muir Gray, J. A., Haynes, R. B., & Richardson, W. S. (1996). Evidence based medicine: what it is and what it isn't, *BMJ*; 312:71.

Bijdragen aan deze notitie

De volgende personen hebben bijgedragen aan de totstandkoming van deze notitie.

- **Leden van de werkgroep SEJN en organisaties rondom interventies:**

Stephanie Kwakman (Enver)
Suzanne Ceelen (Jeugdhulp Friesland)
Jolle Tjaden (Kenniscentrum PMTO; Kenniscentrum RGT)
Miranda van der Linde/Femke Kuijpers (MST Nederland)
Carien Gelderblom (MDFT/SJI)
Marieke van Kampen (Nederlands Jeugdinstituut)
Inge Bastiaanssen (Nederlands Jeugdinstituut, auteur)

- **Leden van de SEJN regiegroep:**

Annet van Zon (entrea lindenhout)
Marcel Quanjel (entrea lindenhout)
Wim Gorissen (Nederlands Jeugdinstituut)
Joëlle Wouters (Jarabee)
Alona Labun (Jeugdhulp Friesland)
Carolien Konijn (Spirit)
Inez Berends (PI Research)
Rachel van der Rijken (Praktikon)

- **Medewerkers van het Nederlands Jeugdinstituut:**

Tom van Yperen
Germie van den Berg
Anne Addink
Daniëlle van der Veld
Machteld Zwikker
Marie-Christine van der Veld

- **Overige geraadpleegden:**

Bram Orobio de Castro (Universiteit Utrecht)
Ilse Tamrouti en Maartje van den Essenburg (Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie)
Wim de Mey (STOP4-7 Vlaanderen)
Jeroen van Oijen (Jeugdhulp Friesland)
Wilma Lozowski (NIP)

Nederlands
Jeugdinstituut

Nederlands Jeugdinstituut

Postbus 19221
3501 DE Utrecht

T 030 230 6344

E info@nji.nl

www.nji.nl